

Fagligt notat vedr. fremrykning af arealet med målrettede efterafgrøder

Udarbejdet af Erik Sandal, Chefrådgiver Erik Sandal LMO Planteavl

Formålet med dette notat er at give en faglig vurdering af fremrykningen af kravet til målrettede efterafgrøder.

Konklusion: Der er ikke nogen faglig begrundelse for fremrykning af kravet, da dette næppe vil få nogen umiddelbar effekt på vandkvaliteten i kystområderne. Det helt ensartede efterafgrødekrav i Jylland og Fyn vil betyde, at der etableres store arealer med efterafgrøder som ikke i nævneværdig grad har effekt på udledningen af kvælstof til kystområderne. Det foreslåede efterafgrødekrav vil have en lang række økonomiske konsekvenser, for såvel landmænd som samfundsøkonomien. Der er behov for at forbedre alternativerne til efterafgrøder, fordi det ikke er realistisk at etablere så store arealer med efterafgrøder uden meget alvorlige konsekvenser.

Baggrund:

Der er ingen tvivl om at veletablerede efterafgrøder er en effektiv måde at begrænse kvælstofudvaskningen på. Herudover giver efterafgrøder øget liv til jorden og dens struktur. Efterafgrøder bidrager desuden til at binde mere CO₂ i jorden. Fagligt set er der derfor intet at indvende mod efterafgrøder, hvis de kan etableres godt og indpasses i sædskiftet. Dette har flere og flere landmænd da også konstateret de senere år.

Når dette er sagt var det en stor overraskelse for mange at fremrykningen af de målrettede efterafgrøder blev besluttet, og at det meste af Jylland og Fyn blev pålagt godt 30 % målrettede efterafgrøder. Når hertil lægges pligtige og husdyrefterafgrøder vil mange landmænd stå i den situation af de skal etablere efterafgrøder på næsten 50 % af arealet allerede i efteråret 2020.

Effekt på kystvandet

Det er illusorisk at tro, at et års fremrykning af de målrettede efterafgrøder vil have nogen målbar effekt på vandkvaliteten i kystområderne. Ændringer i dette tager tid, da der er tale om et kompliceret system med stor bufferkapacitet. Da det baltiske landbrug således stort set blev braklagt efter murens fald, kunne der ikke måles ændringer i udledningen til Østersøen inden for de første 10 år.

*Fagligt vurderet vil **fremrykningen** af efterafgrødekravet derfor næppe have nogen betydning for vandkvaliteten i kystområderne.*

Målrettet regulering?

Landbrugskommissionen slog i sin tid fast, at den generelle regulering af landbrugets kvælstofudvaskning via nedsatte kvælstofkvoter var en alt for dyr måde at løse problemet på. Derfor blev der peget på målrettet regulering, hvor der sættes ind hvor effekten er størst. Det er derfor med meget stor undren, at vi i dag kan se et kort, hvor næsten hele Jylland og Fyn skal have 30 % efterafgrøder. Det betyder, at der i nogen områder (med høj retention) vil blive etableret efterafgrøder, som stort set ikke vil have nogen indflydelse på kvælstoftilførslen til kyst vandene. Dette kan i høj grad demotivere landmænd for at gøre en ekstra indsats for at etablere efterafgrøder bedst muligt.

Fagligt vurderet har man altså i høj grad gået bort fra principperne om målrettet regulering

Hvordan mange efterafgrøder?

Næsten 50 % efterafgrøder kan for mange landmænd synes helt uoverkommeligt. I de seneste 5 år har der været store problemer med at etablere blot 20 -25% efterafgrøder rettidigt. Faktisk har der været givet dispensation hvert år indtil i år, hvor der i stedet blev indført fleksible tidsfrister. Årsagen til dette har især været vejrforholdene, men også at der ikke har været fokus nok på forskellige etableringsmuligheder via forsøg og demonstrationer.

Fagligt vurderet er det derfor vanskeligt at tro på at så store arealer med efterafgrøder kan blive etableret tilstrækkelig godt til at de vil have den ønskede effekt.

Konsekvenser af øget areal med efterafgrøder

Hvis landmænd skal så mange efterafgrøder, som der er lagt op til, vil der skulle ske en lang række tilpasninger af sædskiftet. På planteavls- og svineejendomme vil arealet med vårsæd skulle øges, medmindre tilførslen af kvælstof reduceres drastisk.

Dette vil for langt de fleste betyde et økonomisk tab, som langt fra kan kompenseres med det tilskud, der er sat i udsigt. Værst vil det gå ud over svinebedrifter på lerjord.

Konkret vil vi der ses følgende konsekvenser:

- For den enkelte landmand kan tabet løbe op i fra 200 til 1000 kr. pr. ha bedriftsareal afhængig af forholdene
- Det samlede kornudbytte i Danmark vil falde, hvilket kan føre til import af f.eks. foderhvede.
- Større fordampning af ammoniak fra udbragt gylle til vårsæd, da det ikke er realistisk at nedfælde gylle til så store arealer med vårsæd.
- Med så store arealer med vårsæd vil etablering ikke kunne ske rettidigt. Det kan medføre øget behov for svampe og skadedyrsbekæmpelse.
- Mange vil blive tvunget til at så efterafgrøder efter vinterbyg for at få sået efterafgrøder tidsnok. Det kan betyde at vinterrapsen bliver sået efter vårbyg og derfor mister 14 dages vækst i august. Det betyder at vinterrapsen optager langt mindre kvælstof end hvis den sås tidligt efter vinterbyg.
- Etablering af efterafgrøder giver langt dårligere mulighed for bjærgning af halm. Det må derfor antages, at der vil blive mangel på halm til f.eks. varmeværker.
- Med det begrænsede udvalg af godkendte arter til efterafgrøder vil vi løbe ind i alvorlige sædskifteproblemer og øget angreb af skadedyr. Dette kan f.eks. betyde, at rapsdyrkning må opgives i Danmark.
- Da mange landmænd i sidste ende vil blive tvunget til at nedsætte kvælstofkvoten, som alternativ til at etablere efterafgrøder, vil vi se et faldende indhold af protein i kornet. Det vil i sidste ende medføre et øget behov for import af soyaprotein.

Forslag til forbedringer

Fagligt vurderet vil det ikke med det nuværende regelsæt være muligt at leve op til kravet om næsten 50 % efterafgrøder uden alvorlige konsekvenser for såvel landmand som samfundsøkonomi. Når dette ses i sammenhæng med vurdering af, at den miljømæssige effekt på kort sigt må antages at være forsvindende, kalder det i høj grad dels på **mere tid til omstilling, men også på flere mulige alternativer.**

Følgende forslag bør derfor medtages

- Omregningsfaktoren for tidlig såning af vintersæd opjusteres, så den tilpasses til det, der rent fagligt er velbegrunderet (2 hektar tidlig såning til 1 hektar efterafgrøder)

- Efterafgrøder etableret meget tidligt f.eks. før 5. august skal tælle med en faktor 2 i forhold til efterafgrøder etableret 20. august. Det er fagligt veldokumenteret at tidlig såning er afgørende for høj kvælstofoptagelse
- Efterafgrøder som først nedmuldes/nedvisnes forår bør tælle med en faktor større end 1 eks. 1,5
- Mulighed for at etablere vintersæd efter 20. oktober, hvor efterafgrøderne må nedmuldes. Dette kan på ingen måde givet øget udvaskning af kvælstof – tværtimod, og vil give nogle landmænd mulighed for stadig at have et stort areal med f.eks. vinterhvede eller vinterrug.
- Ekstra braklægning af sædskiftemarker skal tælle med en langt højere faktor end i dag, f.eks. 1:4, som i dag er gældende for braklagte arealer langs søer og vandløb. Dette vil sikre at uproduktive marker som dyrkes i dag, i langt højere grad vil overgå til brak, som ovenikøbet kan være med til at øge biodiversiteten.
- Der skal godkendes et langt bredere udvalg af efterafgrøder, så vi undgår opformering af sædskifte sygdomme. Det er nu veldokumenteret at en vis andel af bælgplanter ikke øger risikoen for kvælstofudvaskning, men derimod bidrager positivt til jordstruktur og insektliv. Det bør derfor tillades også at anvende bælgplanter som en del efterafgrøderne

Ovenstående tiltag bør kunne implementeres med det samme. Herudover bør følgende forslag også overvejes.

- Præcisions landbrug, hvor moderne teknologi anvendes til endnu mere præcis gødsning end i dag. Erfaringer fra pilotordningen bør hurtigt kunne tages i praktisk anvendelse.
- Direkte såning. En lang række undersøgelser peger på, at direkte såning f.eks. efter Conservation Agriculture principper kan give en bedre kvælstofhusholdning, samtidig med, at der opnås en lang række andre miljø- og klimafordele.